

Eiliv Mørk

5. Forbruk

Nøysomme aleneboende bruker lite på transport

- Aleneboende har hatt en lavere forbruksvekst enn par uten barn.
- Aleneboende har lavest totalforbruk i alle aldersgrupper.
- Par med store barn har det høyeste forbruket.
- Boligutgifter er den største utgiftsposten for alle husholdninger.
- Aleneboende bruker drøye 10 prosentpoeng mer på bolig enn par med barn.
- Aleneboende bruker drøye 7 prosentpoeng mer på bolig enn par uten barn.
- Aleneboende bruker mindre andel av utgiftene til transport enn andre husholdninger.
- Aleneboende har lavere andel av utgiftene på kultur og fritid enn andre husholdninger.
- Aleneboende og par med barn har omtrent det samme totalforbruket per forbruksenhet.
- Aleneboende bosatt utenfor de store byene har den største boutgiftsbelastningen.
- Aleneboende har lavere andel varige forbruksgoder.
- Aleneboende menn og kvinner har samme gjennomsnittlige utgiftsnivå, men bruker pengene forskjellig.

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i forbruket i forskjellige husholdningstyper, og sammenlikne størrelse og sammensetning av forbruket i forskjellige husholdningstyper. Vi skal se på forbruket i forskjellige husholdninger når vi tar hensyn til størrelsen og sammensetningen av husholdningene. Vi skal se på forskjeller i tilgang til forskjellige varige varer og tjenester, og vi skal se på forskjeller mellom kjønnene i forbruk.

Utviklingen i forbruket: Eldre aleneboende størst vekst

Tabell 5.1 viser utviklingen i total forbruksutgift korrigert for prisstigningen. Realverdien av forbruket har vokst fra 1994 til 2003 for alle grupper. Størst vekst har det vært fra 1994 til 1999. Fra 1994 til 2003 har enslige i aldersgruppen 65-79 år hatt den største veksten. Dette skyldes i stor grad at det stadig vil bli flere med økte pensjoner i denne gruppen, noe som øker forbruksmulighetene.

Resultatene er fra forbruksundersøkelsen, en årlig utvalgsundersøkelse hvor Statistisk sentralbyrå (SSB) samler inn opplysninger om utgifter i private husholdninger. På grunn av små årlige utvalg kan en bare publisere tall for enkeltgrupper ved å slå utvalgene til forbruksundersøkelsene for tre år sammen (resultater tidfestes da for eksempel ved 2001-2003). 2 200 husholdninger blir trukket ut til å delta årlig i den frivillige undersøkelsen. Av disse deltar i overkant av halvparten ved å gjennomføre intervju og føring av alle sine utgifter for en periode. Studenter over 18 år som har flyttet fra foreldrene, regnes som egen husholdning. De ferdige resultatene blir vektet og justert for innvirkning av frafallet.

Tabell 5.1. Endring i forbruksutgift i faste priser for ulike husholdningstyper. 1992-2003. 1994=100

	1992- 1994	1997- 1999	2001- 2003
Aleneboende			
Under 45 år	100	122	123
45-64 år	100	129	126
65-79 år	100	148	160
Par uten barn			
Under 45 år	100	119	127
45-64 år	100	129	133
65-79 år	100	137	153
Par med barn under 20 år			
Yngste barn 0-6 år	100	115	122
Yngste barn 7-19 år	100	117	120

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Mellom periodene 1992-1994 og 1997-1999 har det vært et brudd i hvordan utgiftene til bolig beregnes, men dette betyr lite for sammenlikningen mellom husholdningstypene.

Størst realvekst i forbruksutgiftene har det vært for par uten barn. Dårligst utvikling har det vært for par med barn.

Aleneboende som gruppe har hatt en større realvekst i forbruksutgiftene enn par med barn, men mindre enn for par uten barn.

Størrelse og sammensetning av forbruket: Mye til bolig ...

Forbruksutgiftene omfatter husholdningens utbetalinger. I forbruksutgiftene inngår ikke utgifter til direkte skatter, trygdepremie, gitte gaver, realinvesteringer (for eksempel kjøp av bolig og utgifter til bygging og påbygging av bolig), og kontraktmessig sparing (for eksempel pensjonsinnskott, avdrag på lån, livsforsikring mv.). I tillegg til utbetalingene omfatter forbruksutgiftene verdien av forbruket av egenproduserte varer og mottatte gaver. Egenproduserte varer er verdsatt etter produsentpris og mottatte gaver etter detaljpris. For noen varige forbruksvarer utgjør forbruksutgiften differansen mellom utgift ved kjøp og «inntekt» ved eventuelt salg (innbytte). I tabellene er resultatene gruppert etter vare- og tjenesteinndelingen COICOP.

... særlig blant de eldste

Tabell 5.2 viser forbruksutgiften i kroner og prosent i gjennomsnitt per år til aleneboende i forskjellige aldersgrupper. I gjennomsnitt bruker en aleneboendehusholdning 200 000 kroner totalt på forbruk. Aldersgruppen 30-44 år bruker mest med 217 000 kroner, mens den eldste aldersgruppen 67-79 år bruker minst med 117 500 kroner. For alle aldersgrupper er det utgifter til bolig, lys og brensel som er den mest dominerende utgiften. I gjennomsnitt for alle utgjør boligutgifter 33 prosent av alle utgiftene, og for den eldste aldersgruppen, 69-79 år, utgjør den hele 40 prosent av forbruket.

Tabell 5.2. Aleneboende. Utgift per husholdning per år i forskjellige aldersgrupper, etter vare- og tjenestegruppe. 2001-2003. 2003-priser. Kroner og prosent

Vare- og tjenestegruppe	Alle	Under 30 år	30-44 år	45-66 år	67-79 år
Kroner					
Forbruksutgift i alt	200 400	198 600	217 100	208 200	117 500
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer ...	17 900	14 600	17 400	19 300	13 500
Alkoholrikker og tobakk	7 200	7 400	7 500	8 500	3 200
Klær og skotøy	8 300	13 000	6 100	8 000	3 900
Bolig, lys og brensel	66 100	55 000	65 500	72 300	46 900
Møbler og husholdningsartikler	12 500	12 000	10 100	12 500	10 600
Helsepleie	5 700	3 400	5 600	6 800	4 500
Transport	31 500	37 900	45 300	28 700	10 100
Post- og teletjenester	5 700	6 300	6 100	6 000	2 700
Kultur og fritid	23 600	22 300	28 300	23 400	13 800
Utdanning	1 000	3 300	800	100	100
Restaurant- og hotelltjenester	9 700	14 500	12 300	9 600	1 500
Andre varer og tjenester	11 200	8 900	12 100	13 000	6 700
Prosent					
Forbruksutgift i alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer ...	8,9	7,4	8,0	9,3	11,5
Alkoholrikker og tobakk	3,6	3,7	3,5	4,1	2,7
Klær og skotøy	4,1	6,5	2,8	3,8	3,3
Bolig, lys og brensel	33,0	27,7	30,2	34,7	39,9
Møbler og husholdningsartikler	6,2	6,0	4,7	6,0	9,0
Helsepleie	2,8	1,7	2,6	3,3	3,8
Transport	15,7	19,1	20,9	13,8	8,6
Post- og teletjenester	2,8	3,2	2,8	2,9	2,3
Kultur og fritid	11,8	11,2	13,0	11,2	11,7
Utdanning	0,5	1,7	0,4	0,0	0,1
Restaurant- og hotelltjenester	4,8	7,3	5,7	4,6	1,3
Andre varer og tjenester	5,6	4,5	5,6	6,2	5,7
Tallet på husholdninger	424	104	91	136	93

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Til sammenlikning bruker en gjennomsnittlig norsk husholdning, som i snitt består av 2,2 personer, drøyt 81 000 kroner på det samme, eller 26,7 prosent av hele forbruket.

Nest etter boligutgifter er det utgiftene til transport som er størst på budsjettet. Aleneboende bruker i gjennomsnitt drøye 15 prosent på transport. Dette utgjør 31 500 kroner. Det er aldersgruppen 30-44 år som bruker mest på transport, med 45 300 kroner eller snaue 21 prosent av utgiftene.

Den tredje største utgiftsposten for alle aldersgruppene av aleneboende er utgifter til kultur og fritid. På dette området brukes det drøye 11 prosent av utgiftene for alle, unntatt aldersgruppen 30-44 år som bruker 13 prosent. Utgiftene til mat og drikke kjøpt til hjemmet, utgjør i gjennomsnitt snaue 9 prosent for alle aleneboende. Det er de i den eldste aldersgruppen som bruker minst i kroner på mat og drikke med 13 500 kroner, men det er også denne gruppen som har størst andel av utgiftene til denne utgiftsposten med 11,5 prosent. Det er den yngste al-

Tabell 5.3. Par uten barn. Utgift per husholdning per år etter eldste persons alder i forskjellige aldersgrupper, etter vare- og tjenestegruppe. 2001-2003. 2003-priser. Kroner og prosent

Vare- og tjenestegruppe	Alle	Under 30 år	30-44 år	45-66 år	67-79 år
Kroner					
Forbruksutgift i alt	333 900	319 500	362 400	356 600	279 900
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	38 100	32 100	37 100	41 100	34 900
Alkoholrikker og tobakk	10 700	9 100	12 700	12 000	6 500
Klær og skotøy	16 800	20 700	19 100	17 900	12 000
Bolig, lys og brensel	85 600	68 400	84 400	89 100	87 600
Møbler og husholdningsartikler	27 000	25 600	31 200	30 700	18 100
Helsepleie	12 400	8 000	8 400	14 100	13 600
Transport	60 100	72 100	64 100	65 300	42 300
Post- og teletjenester	6 500	7 600	9 300	6 900	3 400
Kultur og fritid	42 000	39 200	47 000	45 200	34 200
Utdanning	600	4 400	700	100	0
Restaurant- og hotelltjenester	13 800	18 500	25 600	12 300	8 400
Andre varer og tjenester	20 300	13 800	22 800	21 900	18 900
Prosent					
Forbruksutgift i alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	11,4	10,0	10,2	11,5	12,5
Alkoholrikker og tobakk	3,2	2,8	3,5	3,4	2,3
Klær og skotøy	5,0	6,5	5,3	5,0	4,3
Bolig, lys og brensel	25,6	21,4	23,3	25,0	31,3
Møbler og husholdningsartikler	8,1	8,0	8,6	8,6	6,5
Helsepleie	3,7	2,5	2,3	4,0	4,9
Transport	18,0	22,6	17,7	18,3	15,1
Post- og teletjenester	1,9	2,4	2,6	1,9	1,2
Kultur og fritid	12,6	12,3	13,0	12,7	12,2
Utdanning	0,2	1,4	0,2	0,0	0,0
Restaurant- og hotelltjenester	4,1	5,8	7,1	3,4	3,0
Andre varer og tjenester	6,1	4,3	6,3	6,1	6,8
Tallet på husholdninger	767	83	98	404	168

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

dersgruppen som bruker minst andel av utgiftene på mat og drikke med 7,4 prosent, eller 14 600 kroner, og så stiger utgiften og andelen med alderen opp til gruppen 45-66 år som har en utgiftsandel på 9,3 prosent eller i overkant av 19 000 kroner i året.

Ser vi på husholdningstyper med flere personer, er sammensetningen av forbruket noe annerledes. Det er ikke beløpene som her er de viktigste, men hva de kan fortelle om husholdningenes velferd og eventuelle velferdsforskjeller som er det viktigste. Vi vil først se på husholdninger

bestående av par uten (hjemmeboende) barn, for så å se på husholdninger bestående av par med barn. Utgiftsbeløpene vil her ikke være sammenliknbare mellom husholdningstypene. Her vil vi se på nivået og fordelingen av forbruket.

Andre husholdninger bruker mindre på bolig ...

Tabell 5.3 viser forbruket i husholdninger bestående av par uten barn i grupper etter alder på eldste person i husholdningen. I gjennomsnitt bruker en slik husholdning 333 900 kroner på forbruk per år. Også her er det aldersgruppen 30-44

Tabell 5.4. Par med barn. Utgift per husholdning per år i forskjellige aldersgrupper på yngste barn, etter vare- og tjenestegruppe. 2001-2003. 2003-priser. Kroner og prosent

Vare- og tjenestegruppe	Alle	0-5 år	6-17 år	18- år
Kroner				
Forbruksutgift i alt	433 300	425 900	442 400	425 800
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	57 000	53 800	61 600	51 400
Alkoholdrikker og tobakk	10 100	7 600	11 300	14 000
Klær og skotøy	27 000	26 700	28 700	21 900
Bolig, lys og brensel	98 900	101 000	98 700	92 900
Møbler og husholdningsartikler	29 700	31 500	28 400	28 500
Helsepleie	10 400	7 700	12 900	10 500
Transport	79 700	76 800	78 300	94 200
Post- og teletjenester	11 000	9 800	11 400	13 700
Kultur og fritid	56 100	49 900	63 700	49 700
Utdanning	1 000	400	1 400	1 400
Restaurant- og hotelltjenester	14 500	12 500	15 600	16 900
Andre varer og tjenester	37 900	48 200	30 400	30 700
Prosent				
Forbruksutgift i alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	13,2	12,6	13,9	12,1
Alkoholdrikker og tobakk	2,3	1,8	2,6	3,3
Klær og skotøy	6,2	6,3	6,5	5,1
Bolig, lys og brensel	22,8	23,7	22,3	21,8
Møbler og husholdningsartikler	6,9	7,4	6,4	6,7
Helsepleie	2,4	1,8	2,9	2,5
Transport	18,4	18,0	17,7	22,1
Post- og teletjenester	2,5	2,3	2,6	3,2
Kultur og fritid	12,9	11,7	14,4	11,7
Utdanning	0,2	0,1	0,3	0,3
Restaurant- og hotelltjenester	3,3	2,9	3,5	4,0
Andre varer og tjenester	8,7	11,3	6,9	7,2
Tallet på husholdninger	1 785	764	848	173
Personer per husholdning	3,90	4,02	4,00	3,16

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

år som har det høyeste forbruket med 362 200 kroner, mens det er de eldste (69-79 år) som har det laveste forbruket med 279 800 kroner. Også for denne husholdningstypen er det utgiftene til bolig, lys og brensel som er den største på budsjettet. Husholdningene brukte i gjennomsnitt 85 600 kroner på bolig, lys og brensel per år. Dette er nesten 26 prosent av alle utgifter. Det er også her den eldste gruppen (67-79 år) som har den største andelen med drøye 31 prosent av utgiftene som går til bolig, lys og brensel.

... og mer på transport

For flerpersonghusholdningene – par uten barn – er det igjen utgiftene til bolig, lys og brensel, transport, kultur og fritid og mat og drikke som, i den nevnte rekkefølgen, er de dominerende utgiftene. Imidlertid ser vi at andelen av utgiftene til bolig er lavere for par uten barn (25,6 prosent) enn for aleneboende (33 prosent), mens utgiftene til transport og kultur og fritid tar en større andel. Par uten barn brukte 18 prosent av utgiftene til transport, mens aleneboende brukte 15,7 pro-

Tabell 5.5. Forbruksutgift per år per husholdning i forskjellige husholdningstyper, etter vare- og tjenestegruppe. 2001-2003. Prosent

	I alt	Matvarer	Bolig, lys og brensel	Transport og hoteltjenester	Restaurant	Kultur og fritid	Andre varer og tjenester
Aleneboende							
Alle	100	9	33	16	5	12	26
Under 30 år	100	7	28	19	7	11	27
30-44 år	100	8	30	21	6	13	22
45-66 år	100	9	35	14	5	11	26
67-79 år	100	12	40	9	1	12	27
Par uten barn							
Alle	100	11	26	18	4	13	28
Under 30 år	100	10	21	23	6	12	28
30-44 år	100	10	23	18	7	13	29
45-66 år	100	12	25	18	4	13	29
67-79 år	100	13	31	15	3	12	26
Par med barn							
Alle	100	13	23	18	3	13	29
Under 30 år	100	12	25	16	3	11	33
30-44 år	100	13	23	18	3	13	30
45-66 år	100	13	22	19	4	14	29
67-79 år	100	15	26	20	1	10	28

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

sent. Par uten barn brukte også større andel av utgiftene på kultur og fritid med 12,6 prosent i gjennomsnitt mens aleneboende brukte 11,8 prosent.

Fordelingen av utgiftene for par med barn ser vi i tabell 5.4. Tabellen viser at denne typen husholdninger har et betydelig større totalforbruk i gjennomsnitt enn aleneboende og par uten barn.

I gjennomsnitt bruker en husholdning med par med barn 433 200 kroner i året på forbruk. Og det er husholdningene med de store barna (6-17 år) som har den høyeste totalutgiften på 442 300 kroner. Fordelingen av forbruket følger samme mønster som for de andre to typene husholdninger. Den største delen av forbruket går til bolig, lys og brensel med en andel på 22,8 prosent, unntatt for par med barn hvor barna er 18 år og eldre

hvor andelen til transport er den største. Dette skyldes at det i disse husholdningene er flere som har mulighet til å eie eget kjøretøy, noe som resulterer i at utgiftene på dette området blir spesielt høye for denne typen husholdninger. Samtidig med husholdningstypen par med barn bruker en større andel av utgiftene sine på mat og drikke enn de andre husholdningstypene, bruker også denne typen husholdning større andel på kultur og fritidsområdet.

Tabellene over fordelingen av forbruksutgifter i de tre husholdningstypene, aleneboende, par uten barn og par med barn har vist at det, foruten forskjeller i forbruksnivået, også er forskjeller i fordelingen av forbruket. De totale utgiftene til forbruk øker naturlig nok med antallet personer i husholdningen. Aleneboende har i gjennomsnitt lavest totalt forbruk,

mens par med barn har det høyeste forbruket. Andelen av forbruket som går til mat og drikke øker med antallet personer i husholdningen. Andelen av forbruket som går til bolig-, lys- og brenselutgifter synker med antallet personer, mens andelen som går til transport og kultur og fritid øker.

I tabell 5.5 har vi satt forbruksandelene for utvalgte vare- og tjenestegrupper for de forskjellige husholdningstypene inn i en sammenstilling.

Andelen som går til mat, ligger et par prosentpoeng over aleneboende for par uten barn i hver aldersgruppe. Det samme gjelder mellom par uten barn og par med barn. Andelen til mat stiger med alderen i alle husholdningstyper.

Mens utgiftsandelen til mat var lavest for de aleneboende, er andelen til boligutgifter høyest for denne gruppen. For alle husholdningstyper stiger boutgiftsandelen med alderen. Høyest andel til boutgifter har derfor aleneboende i alderen 67 til 79 år.

Den tredje store utgiftsgruppen er utgiftene til transport. Andelen av forbruket som går til transport varierer betydelig mellom gruppene, ikke minst mellom grupper av aleneboende etter alder. En stor del av disse utgiftene gjelder kostnader i forbindelse med anskaffelse og bruk av bil. Utgiftene til andre reisemåter for de som ikke eier bil, ligger langt under gjennomsnittlige bilutgifter. Variasjonene i utgifter og utgiftsandeler henger sammen med at det er forskjeller mellom gruppene i andelen som har bil.

Aleneboende må ut i blant

Aleneboende har en større utgiftsandel som går til restaurant- og hotelltjenester

enn de som bor i husholdninger med flere personer. Utgiftsandelen varierer med aldersgruppene, men er høyest for de to yngste gruppene. Særlig gjelder dette for aleneboende og par uten barn. Å gå ut for å delta i sosiale sammenhenger er både en del av preferansene for mange, samtidig som økonomiske muligheter setter sine begrensninger for en slik aktivitet. Aleneboende har et eget behov for å gå ut og delta i sosiale sammenhenger, mens yngre par uten barn ofte vil ha større økonomisk mulighet til å velge slike aktiviteter.

Kultur og fritid er nå den tredje største utgiftsgruppen for gjennomsnittshusholdningen sammen med bolig- og transportutgiftene. Aleneboende bruker lavest andel av utgiftene sine på kultur og fritid for alle aldersgrupper unntatt for gruppen 30-44 år. Aldersgruppen 30-44 år i alle husholdningstypene bruker om lag 13 prosent av utgiftene sine til kultur og fritid.

Forbruket per forbruksenhet: Aleneboende med smådrifts- ulemper

Forskjellene i forbruket mellom husholdningstypene har flere årsaker. For det første vil inntektsnivået være av betydning for hvilke muligheter husholdningen har for forbruk. Foruten at det er individuelle forskjeller i inntekt, vil antallet inntektstakere i husholdningen ha betydning. At det i flerpersonshusholdninger er større muligheter for et høyere forbruk enn i husholdninger med aleneboende, skyldes de mulighetene disse husholdningene har for en høyere husholdningsinntekt. Inntekt og inntektssammensetning behandles i kapittel 3 og skal derfor ikke utdypes her.

For det andre vil det i husholdninger med flere personer oppstå visse stordriftsfordeler. Vi kan si at utgiftene i en husholdning til en viss grad er todelte av type. Vi har utgifter som er individrelaterte, dette er utgifter som er knyttet til personen og ikke kan nyttegjøres av en annen. Eksempler på slike varer er mat og drikke, klær, kinobilletter, personlige serviceutgifter og helseutgifter. Dette er utgifter som vil øke proporsjonalt med antallet personer i husholdningen. På den andre siden har vi utgifter som er husholdningsrelaterte. Det er utgifter som faller på husholdningen i fellesskap, og som ikke knyttes til det enkelte medlem i husholdningen. Eksempler er utgifter til bolig, lys og brensel, møbler og husholdningsartikler og transport. Det er de husholdningsrelaterte utgiftene som gir stordriftsfordelene. Størrelsen på boligen behøver ikke å øke proporsjonalt med antall beboere. Flere personer deler samme kjøkken, bad og oppholdsrom. Flere personer deler også de samme møblene og husholdningsartiklene. I en husholdning er det ikke påkrevet med egne kjøretøy for hvert medlem hvis flere kan dele samme kjøretøy. Når flere husholdningsmedlemmer kan dele en utgift, blir utgiften fordelt på det enkelte individ lavere. Det vesentligste er ikke hvem som dekker utgiftene eller hvordan, men måten forbruket skjer på.

I realiteten vil ikke alle grupper utgifter kunne klassifiseres som det ene eller det andre. Å tilberede mat i fellesskap vil kunne være billigere enn å gjøre dette hver for seg. Større innkjøp av matvarer kan gi bedre enhetspris. Ved visse billett-kjøp vil en kunne få rabatter når en er flere og så videre.

Stordriftsfordelene er forbundet med at flere personer bor og lever sammen i en husholdning. To voksne personer trenger

ikke dobbelt så høyt forbruk som en enslig for å oppnå samme forbruksnivå eller samme materielle levekår på alle områder. Dessuten regner en med at det trengs mindre for å gi et barn et bestemt forbruksnivå enn å gi en voksen det samme forbruksnivået.

Når vi skal sammenlikne husholdninger eller personer i husholdninger av ulik størrelse og sammensetning, må vi ta hensyn til disse stordriftsfordelene. Det gjøres vanligvis ved å korrigere forbruksutgiften med hjelp av såkalte forbruksenheter som varierer med husholdningens størrelse og sammensetning. Et sett av slike forbruksenheter kalles en ekvivalensskala.

Det finnes ulike ekvivalensskalaer. De forskjellige ekvivalensskalaene gir forskjellig resultat. Det er i dag ikke enighet om hvilken ekvivalensskala en skal bruke (se grå boks «Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdningen» i kapittel 3). I det følgende er det valgt den modifiserte OECD-skalaen (EU-skalaen) hvor den første voksne personen teller 1, de neste voksne personer teller 0,5, mens hvert barn (0-15 år) i husholdningen teller 0,3. Ved å bruke denne ekvivalensskalaen på de samme resultatene fra forbruksundersøkelsen som foran, skal vi sammenlikne forbruket i forskjellige husholdningstyper.

For aleneboende vil ekvivalenten være 1, slik at resultatene for nivået på forbruket vil være det samme som i tabell 5.2. Det er disse resultatene for aleneboende vi skal se i forhold til husholdninger bestående av par uten barn hvor ekvivalenten vil være 1,5. Vi skal også se aleneboendes utgifter i forhold til par med barn hvor ekvivalenten vil variere med antallet barn fra 1,8 og oppover i den enkelte husholdning.

Tabell 5.6. Utgift per husholdning og forbruksenhet (EU-skala) per år i forskjellige husholdningstyper ,etter grupper av eldste persons alder. 2001-2003. 2003-priser. Kroner

Husholdningstype	Alle	Under 30 år	30-44 år	45-66 år	67-79 år
Aleneboende	200 400	198 600	217 000	208 200	117 500
Par uten barn	222 600	213 000	241 400	237 600	186 500
Par med barn	202 800	178 900	204 000	207 000	147 100
Tallet på husholdninger	424/767/1 785	104/83/80	91/98/1 048	136/404/639	93/168/17

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Av tabell 5.6 ser vi at aleneboende som gruppe har et totalforbruk som i gjennomsnitt ligger under det par uten barn har per forbruksenhet. For alle aldersgrupper er totalforbruket per forbruksenhet for aleneboende om lag 10 prosent lavere enn for par uten barn når en ser bort fra de aller eldste. I den aller eldste gruppen aleneboende er det fortsatt en gruppe på minstepensjon som her drar snittet ned.

Dette skyldes at det i den aller eldste gruppen aleneboende er en overvekt av enker som bare har minstepensjon.

Forbruket per forbruksenhet hos par med barn ligger ganske likt med aleneboende som gruppe. Forskjellen i forbruksutgift i alt per forbruksenhet mellom par med barn og aleneboende varierer imidlertid med alderen på eldste person i husholdningen. Variasjonen skyldes at par med barn har et forbruk som varierer mer med alderen enn den gjør for aleneboende. For husholdningene med barn er det grunn til å tro at variasjonen henger sammen med antall og alder på barna gjennom livsløpet til husholdningen. En skal være litt forsiktig med årsakstolkningene her fordi det er noe usikre tall på grunn av det lave antallet husholdninger i gruppene.

Forbruk og bosted: Dyrest i storbyene

Husholdningenes forbruk vil variere med husholdningenes størrelse og alder på medlemmene. I tillegg er det antatt at forbruket også varierer med hvor husholdningen bor.

I enkelte av gruppene er antallet husholdninger så lavt at en må ta hensyn til at resultatene er heftet med noe usikkerhet.

Forbruksutgiftene er for de fleste grupper høyere i storbyene enn ellers i landet når en ser bort fra par uten barn i Bergen, Trondheim og Stavanger. Aleneboende bosatt i Oslo har en total forbruksutgift som er 40 prosent høyere enn for aleneboende bosatt utenfor de store byene.

Aleneboende har den største andelen av forbruket som går til boligutgifter med drøye 32 prosent av utgiftene uavhengig av hvor en bor. For par med barn ligger andelen til boutgifter 10 prosentpoeng lavere enn for aleneboende også uavhengig av hvor en bor.

Aleneboere har størst boutgiftsbelastning av alle husholdningstypene. Aleneboende som er bosatt utenfor de store byene har den laveste totale forbruksutgiften, og den høyeste andelen som går til boutgifter. Aleneboende som er bosatt utenfor de store byene har altså den høyeste boutgiftsbelastningen når en ser på hva som

Tabell 5.7. Forbruksutgift per år per husholdning i forskjellige husholdningstyper og bosted, etter vare- og tjenestegruppe. 2001-2003. Prosent og kroner

	I alt	Mat-varer	Bolig, lys og brensel	Transport	Restaurant- og hotell-tjenester	Kultur og fritid	Andre varer og tjenester	Total forbruks-utgift	Antall husholdninger
	Prosent							Kroner	
Aleneboende bosatt i									
Oslo	100,0	6,5	32,4	16,4	5,0	11,8	27,9	256 200	72
Bergen, Trondheim og Stavanger	100,0	9,2	32,5	12,5	7,9	14,3	23,6	209 900	53
Landet for øvrig	100,0	9,8	33,3	16,2	4,1	11,2	25,4	184 000	299
Par uten barn bosatt i									
Oslo	100,0	9,1	24,8	14,8	10,0	13,3	28,0	380 600	79
Bergen, Trondheim og Stavanger	100,0	13,0	29,5	13,4	3,4	12,1	28,6	317 400	101
Landet for øvrig	100,0	11,5	25,1	19,3	3,3	12,5	28,3	330 100	587
Par med barn bosatt i									
Oslo	100,0	13,1	22,9	16,5	4,2	14,5	28,8	461 500	93
Bergen, Trondheim og Stavanger	100,0	12,3	23,7	17,3	3,3	12,8	30,6	482 600	205
Landet for øvrig	100,0	13,3	22,7	18,7	3,3	12,9	29,1	424 200	1 487

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

er igjen i kroner når utgiftene til å bo er betalt.

Varige forbruksgoder: Få aleneboende har fritidshus ...

Eierskap til varige eller større forbruksgjenstander kan være et aspekt ved velferden. Vi vil her se på aleneboende i forhold til par med og uten barn og eierskap til noen varige forbruksgoder. Tabell 5.8 innbefatter bare eiere av varige forbruksgoder, tabellen dekker ikke forhold som å ha tilgang til (låne eller disponere andres gjenstand), eller å inneha medlemskap i kollektive ordninger slik som andelslag, timeshare, bilsirkler og så videre.

Til dels er dette goder som for mange er en uunnværlig del av tilværelsen, slik som bil. Andre varige forbruksgoder er knyttet til fritidsaktiviteter hvor det er mer preferanser og livsstil enn nødvendigheter som teller inn. Men forskjeller i eierskap til

varige forbruksgoder kan også henge sammen med ulike muligheter for anskaffelse, og medfører forskjeller i muligheter til utfoldelse. I det moderne samfunn er fokus i stor grad knyttet til hvordan en utnytter fritiden. For mange er fritid og fritidsaktiviteter en stadig viktigere side ved identiteten og selvbildet. Muligheten til å delta i fritidsaktiviteter vil for mange være viktig for hvilke sosiale arenaer en kan være en del av. Forskjeller i mulighetene til å delta på de forskjellige fritidsarenaene vil ha betydning for velferden. Deltakelse på forskjellige fritidsaktiviteter kan i mange tilfeller være knyttet til tilgangen på eller eierskap til varige forbruksgoder.

... og færre har bil enn i andre husholdninger

Det er forskjeller i andelene av husholdninger med de ulike godene mellom aleneboende og de andre gruppene. Nær al-

Tabell 5.8. Andel av husholdninger med fritidshus og en del varige forbruksgoder, etter husholdnings-type. 2001-2003. Prosent

Forbruksgoder	Alle	Aleneboende	Par uten barn	Par med barn
Fritidshus	21	11	36	25
1 bil	55	52	61	51
2 eller flere biler	22	4	30	44
Campingvogn	6	3	9	7
Motorsykkkel, scooter	8	5	7	14
Seilbåt, motorbåt	13	6	19	20
Tallet på husholdninger	2 976	424	767	1 785
Personer per husholdning	2,2	1	2	3,9

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.9. Andel av husholdninger med fritidshus og en del varige forbruksgoder, etter husholdnings-type og alder. 2001-2003. Prosent

	Fritidshus	Bil	Camping- vogn	Båt	Antall husholdninger
Aleneboende					
Alle	11	56	3	6	424
Under 30 år	2	48		3	104
30-44 år	6	62	5	10	91
45-66 år	14	71	3	6	136
67-79 år	24	47	2	3	93
Par uten barn					
Alle	36	91	9	19	767
Under 30 år	9	73	5	3	83
30-44 år	10	84	1	13	98
45-66 år	42	96	15	23	404
67-79 år	50	94	4	25	168
Par med barn					
Alle	25	95	7	20	1 785
0-5 år	13	94	5	15	764
6-7 år	29	96	10	24	848
18- år	46	95	4	24	173

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

le par med og uten barn har bil. I gruppen par uten barn har 91 prosent av husholdningene en eller flere biler. For par med barn er andelen hele 95 prosent. For aleneboende er det ikke en selvfølge å eie bil, her er det drøyt halvparten av husholdningene som eier bil, 56 prosent. Mens over en tredel av par uten barn og en firedel av par med barn har fritidshus, er det bare drøyt en tidel av aleneboende

som eier fritidshus. Blant alle husholdninger er det drøyt en femdel som har fritidshus.

Men flere får fritidshus med alderen

Det er mindre vanlig blant aleneboende enn for andre å eie varige forbruksgoder, som fritidshus, campingvogn eller båt. Svært få aleneboende har campingvogn,

det samme gjelder båt. Flerspørshusholdninger har i større grad båt, det er husholdningstypen som skiller mer enn alder. For fritidshus derimot øker andelen med eierskap med alderen for alle typer husholdninger. Eierskap til fritidshus er påvirket av en generasjonsfaktor. Yngre generasjoner har i mange tilfeller tilgang til fritidshus uten å eie. De bruker foreldrenes fritidshus. Mens med økende alder er det noen som anskaffer seg fritidshus, mens det etter hvert er en del som arver. Eierskap til fritidshus er derfor økende i alle husholdningstyper med økende alder.

Aleneboende har lavere andel med varige forbruks-goder, noe som reduserer mulighetene til mobilitet og aktivitet på arenaer knyttet til bil og varige fritidsgoder.

Menn kjøper bil og øl, kvinner klær og sko

Kvinner og menn som bor alene bruker i gjennomsnitt 200 000 kroner i året. Forbruksmønsteret, hvordan de fordeler utgiftene på ulike vare- og tjenestegrupper, er derimot til dels forskjellig. Kvinner bruker dobbelt så mye på klær og sko som menn, henholdsvis 11 000 kroner for kvinner mot 5 200 kroner for menn. Derimot bruker menn 10 000 kroner mer enn kvinner på transport, med 37 300 kroner for menn og 26 200 kroner for kvinner, hvor den største delen for begge kjønn er anskaffelse, drift og vedlikehold av transportmidler som biler, motorsykler og sykler.

Tabell 5.10. Utgift per husholdning per år for aleneboende, fordelt på kjønn og vare- og tjenestegruppe. 2001-2003. 2003-priser. Kroner og prosent

Vare- og tjenestegruppe	Begge kjønn	Menn	Kvinner
Kroner			
Forbruksutgift i alt	200 400	200 400	200 100
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	17 900	17 700	18 100
Alkohol-drikker og tobakk	7 200	8 200	6 300
Klær og skotøy	8 300	5 200	11 000
Bolig, lys og brensel	66 100	66 400	65 900
Møbler og husholdnings-artikler	12 500	10 400	14 400
Helsepleie	5 700	5 000	6 300
Transport	31 500	37 300	26 200
Post- og teletjenester	5 700	6 400	5 000
Kultur og fritid	23 600	23 500	23 700
Utdanning	1 000	1 200	700
Restaurant- og hotell-tjenester	9 700	11 900	7 700
Andre varer og tjenester	11 200	7 200	14 800
Prosent			
Forbruksutgift i alt	100,0	100,0	100,0
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	8,9	8,8	9,0
Alkohol-drikker og tobakk	3,6	4,1	3,1
Klær og skotøy	4,1	2,6	5,5
Bolig, lys og brensel	33,0	33,1	32,9
Møbler og husholdnings-artikler	6,2	5,2	7,2
Helsepleie	2,8	2,5	3,2
Transport	15,7	18,6	13,1
Post- og teletjenester	2,8	3,2	2,5
Kultur og fritid	11,8	11,7	11,8
Utdanning	0,5	0,6	0,4
Restaurant- og hotell-tjenester	4,8	5,9	3,8
Andre varer og tjenester	5,6	3,6	7,4
Tallet på husholdninger .	424	206	218
Andel av husholdninger i prosent	100,0	47,4	52,6

Kilde: Forbruksundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Menn bruker mer av forbruket sitt på restaurant og hotelltjenester enn kvinner. Norske menn bruker i snitt 11 900 kroner mens kvinner bruker 7 700 kroner. Det samme gjelder alkoholholdig drikke og tobakk hvor menn bruker drøyt 4 prosent, mens kvinner bruker drøyt 3 prosent eller 8 200 og 6 300 kroner.

Begge kjønn bruker omtrent det samme på mat og alkoholfri drikke kjøpt til hjemmet, det vil si om lag 9 prosent av det totale forbruket eller om lag 18 000 kroner hver.

Bolig, lys og brensel er den desidert største utgiftsposten til aleneboende. Dette gjelder for begge kjønn. Aleneboende bruker i snitt en større andel av pengene til boligformål enn en gjennomsnittlig norsk husholdning. Både kvinner og menn bruker omkring 66 000 kroner årlig, det utgjør om lag 33 prosent av alle utgiftene.

Det ser ut til at på forbruksområder hvor livsstil og preferanser har mulighet til å spille inn, der er det tradisjonelle mønstre som avtegner seg mellom kjønnene. På grunnleggende behovsområder hvor valgmulighetene er begrenset, har begge kjønn samme forbruksnivå, hvor utgiftene til mat og bolig til sammen utgjør over 40 prosent av forbruket.

Boligbelastningen øker med alderen

Hvordan husholdningen fordeler forbruket på forskjellige varer og tjenester, endrer seg med alderen. Med endret alder endrer livsfasene seg, med dette også den enkeltes behov og preferanser for livet og levemåten. Sammenlikner en enslige med par uten barn over økende alder, er det slående at endringene i forbruksmønsteret i det store og hele er det samme over alderen. For begge husholdningstyper øker andelen av forbruket som går til mat og til bolig med alderen, mens andelen som går til transport går ned for begge husholdningstypene. Den økte bobelastningen er dermed særlig tyngende for aleneboende som i utgangspunktet bruker en høy andel av forbruket sitt til boligformål. For utgifter til hotell- og restauranttjenester er mønsteret mellom husholdningstypene noe forskjellig. Det er de under 30 år blant aleneboende som bruker mest på hotell- og restauranttjenester mens blant par uten barn er det aldersgruppen mellom 30 og 45 år som bruker mest på dette området. For de andre utgiftspostene er mønsteret ganske likt over alderen på husholdningene.

